

Begenç beg

Category: Kitapcy, Taryhy şahslar
написано kitapcy | 22 января, 2025
Begenç beg BEGENÇ BEG

Döwletaly şagalyň gol doly maşgalasy bolupdyr. Onuň abraýly ojagynda Gara, Gurban, Sapar, Çary, Begenç, Leýli, Peleň diýen gerçek ogullary dünýä inipdir. Bular hem pederleri Baýram han, Begenjaly beg, Amanýaz serdar, Döwletalylar ýaly watanperwer, ilhalar adamlar bolupdyr. Oglanlaryň içinde Begenç özüniň şadyýanlygy, wäşiligi, gujurlylygy, çalasyňlygy, ýiti pähimliligi bilen has tapawutlanypdyr. Özem biçak yrsgally adam bolupdyr. Ol ekin ekip, hasyl ýetişdirip, mal saklap, öz mekanynda iňňän baý adamlaryň biri bolan. Ýöne baýlygyny ilinden gysganmandyr. Ençeme eli ýukalar, garyp-gasarlar onuň arkasyndan eklenipdir. Eli açyklygy, sahylygy, hatamtaýlygy, döwletliligi üçin onuň adyny «yrsgal» lakamy bilen tutupdyrlar. Ýöne Begenç beg hernäçe sahatly bolsa-da, baýlygyny ýele sowrup ýörmändir. Mätäçlere kömek etse-de edipdir welin, olara işläp, zähmet çekip eklenç etmegem öwredipdir, şoňa şert hem döredip beripdir.

Ogurlyk-jümürlik, eli egrilik onuň gyr jyny eken. Bir gezek obada biriniň sygry ogurlanýar. Bu Begenç yrsgalyň gulagyna baryp ýetýär. Obasyndaky beýle zada namys eden Begenç beg gözläp-agtaryp, şol ogryny ahyry girisine salýar. Bular ýaly günä üçin tutulsaň begden elmaýyşlyga garaşmaly däldigini bilýän ogry dady-perýat edip, dyzyna çöküp, oňa ýalbarýar:

– Pohumy iýipdirin, beg aga. Gaýdyp şunuň ýaly zadyň gyrasynda görünmäýin. Galan ömrümi diňe päk zähmet bilen çekip geçireýin – diýýär.

– Entek seniň bu sözüňe ynanyp bolmaz. Hany, sen sygryňy ogurlanyň mellegini bir aýlap depip ber. Soň görübereris – diýip, Begenç beg ogrynyň öňünde şert goýupdyr.

– Hoş bolgaý, beg aga.

Dogrudanam, ogry sygrynu ogurlap, çürkän adamsynyň mellegini tegelek bir aýlap gün yrman ak ýürekden harsaň-harsaň agdaryp

çykypdyr. Şondan soň, indiki ýylyň güýzünde ogry arkasy ýarty halta şalyly Begenç yrsgalyň gapysyndan barypdyr.

– Beg aga, meni tanadyňyzmy?

Begenç yrsgal gülüpdür-de:

– Seni ýene on ýyldan gözümi daňsalaram tanaryn. Ýeri, arkaňdaky ýük näme? – diýipdir.

Ogry Begenç yrsgalyň öňünde şalyly haltasyny gütüledip goýupdyr-da:

– Beg aga, siziň maňa beren şol jezaňyz ömürlük sapak boldy. Şonda alyn derimi dökmegiň nähili gowy zatdygyna göz ýetirdim. Şondan soňam ýer bejerip, yssa ýanyp, sowuga gaýzygyp, şaly hasylyny aldym. Beg aga, şondan size-de dadyraýyn diýdim – diýip, jogap beripdir.

Begenç beg ogrynyň düýbünden başga adam bolup gelendigini bilip:

– Ýatlanyň, sylanyň üçin sag bol. Ýöne maňa niýetlän şalyňy pylan garyba elt-de beräý. Men ene süýdünden beterrazy – diýipdir.

Ine, Begenç yrsgalyň öz obasynda tertip-düzgüni saklaýşy şeýleräk eken. Ol öz watandaşlarynyň çäýe, berk bedenlo kalby päk bolmagyny isläpdir. Aýratynam saly gowşak, garynlary ýap-ýasy, erni suwly, ejemogly ýaşlar onuň gözüne gelmändir. Şonuň üçinem Begenç beg ýaşlaryň arasynda türgenleşik ýaryşlaryny geçiripdir. Üstün çykanlara-da öz baýlygyndan serpaý ýapypdyr. Begenç yrsgalyň özi hem ylgamaga türgen eken. Ol baş pagsalyk haýata merduwansyz-zatsyz ylgap münüp, yzyndan ýetip bilene bir iner baýrak berýän eken. Şeýdip ol watandaşlaryny sagdyn, duşmana gaýtawul berip bilýän gaýduwsyz esgerler edip ýetişdiripdir.

Wagt geçýär. Döwürler üýtgeýär. Gyzyly imperiýanyň türkmen topragyna aralaşmagy bilen Begenç beg ýaly Özbaşdaklygy, Garaşsyzlygy küýsän adamlaram şol imperiýanyň gurbany bolýar. Olaryň nesilleri hem stalinçilik repressiýanyň köteğine duçar edilýär.

Rejepmyrat DURDYÝEW,

Gurbannazar ORAZGULYÝEW. Taryhy şahslar